

Mikä se ”sosiaali” oikein on sotessa?

3.4.2025

Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation myötä moni hahmottaa soten yhtenä monoliittisena homogeenisena toimialana. Sanapari mainitaan yhdessä huomioimatta, sitä mitä ne pitävät sisällään. Vuonna 2023 sosiaali- ja terveydenhuollon nettokäyttökustannukset olivat 23,9 miljardia euroa (4 294 euroa/asukas) (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 2024). Sosiaalihuollon osuus oli näistä noin puolet, somaattisen erikoissairaanhoidon osuus oli 26 % ja perusterveydenhuollon osuus 16 %.

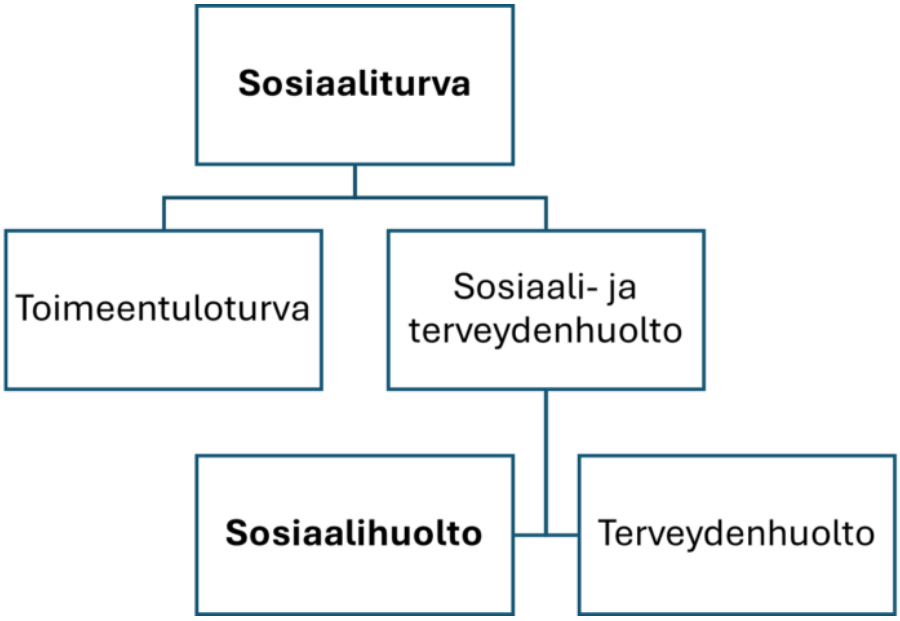
Sosiaaliturvaan liittyvää keskustelua leimaa korosteinen keskustelu terveyden- ja sairaanhoidosta. Usein se” sosiaali” jää sotesta vähemmälle huomiolle, ellei jopa täysin huomiotta (ks. Kokkonen & Kekäläinen 31.10.2024; Kekäläinen ym., 19.12.2024). Julkiseen keskusteluun sosiaalihuolto nostetaan, kun klikkiotsikoin ja uutisin kiinnitetään huomiota sen epäonnistumisiin (esim. Loula, 16.12.2024, Reko 9.2.2025). Onnistumiset jäävät otsikoiden ulkopuolelle, toimiessaan sosiaalihuolto on näkymätön turvaverkko, joka kannattelee yhteiskuntaa ja pitää kansalaisen arjessa kiinni. Keskusteluissa ei saa unohtaa sosiaalihuollon merkitystä yhteiskunnan kannattelijana.

Yhteiskunta tarjoaa sosiaaliturvaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä toimentuloturvan avulla

Yhteiskunta pyrkii takaamaan jäsenilleen ihmisarvoisen elämän edellyttämän toimeentulon ja huolenpidon. Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä koostuu toimeentuloa turvaavista etuuksista ja tuista, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä työllisyyspalveluista (Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 5.3.2025). Sosiaaliturvan avulla varmistetaan kohtuullinen toimeentulo tilanteissa, joissa se on uhattuna työttömyyden, sairauden,

työkyvyttömyyden tai vanhuuden vuoksi, sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen yhteydessä.

Sosiaaliturva käsittää siis toimeentuloturvan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon (STM 5.3.2025; THL 11.06.2024, kuten kuviosta 1 käy ilmi.

Kuvio 1. Sosiaaliturvan ja sosiaalihuollon sijainti organisointikaaviossa (THL 11.06.2024).

Toimeentuloturvaan sisältyvät sosiaalivakuutus ja muut toimeentuloa turvaavat mekanismit. Sosiaali- ja terveydenhuolto puolestaan jaetaan sosiaalihuoltoon ja terveydenhuoltoon (kuvio 1). Oikeus sosiaaliturvaan on määritelty Suomen perustuslaissa (731/1999) 19 pykälässä, jonka mukaan julkinen valta on velvollinen turvaamaan kaikille riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä edistettävä väestön terveyttä.

Sosiaalihuolto ja sen palvelutehtävä

Sosiaalihuollon tavoitteena on tarjota yhteiskunnan jäsenille riittävät sosiaalipalvelut sekä niihin liittyvä taloudellinen tuki (THL, 11.06.2024). Lisäksi sosiaalihuollon avulla edistetään kansalaisten sosiaalista hyvinvointia ja osallisuutta. Sosiaalihuolto toteutetaan erilaisin palveluin, mutta virallisesti ei puhuta sosiaalipalveluista vaan sosiaalihuollon palvelutehtävästä. Sosiaalihuollon palvelutehtävät perustuvat pääsääntöisesti sosiaalihuollon yleis- ja erityislakeihin. Sosiaalihuollon yleislakeja ovat sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Sosiaalihuollon erityislakeja ovat esimerkiksi lastensuojelulaki (417/2007) ja vammaispalvelulaki (675/2023, astui voimaan 1.1.2025).

Sosiaalihuolto pitää sisällään muun muassa seuraavat sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut:

- Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- Sosiaalinen kuntoutus
- Perhetyö
- Lapsiperheen kotipalvelu
- Kotihoito
- Asumispalvelut
- Laitospalvelut
- Liikkumista tukevat palvelut
- Päihde- ja mielenterveystyö

- Kasvatus- ja perheneuvonta
- Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta
- Omaista ja läheistä hoitavan henkilön vapaat
- Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut (STM 14.10.2024)

Sosiaalihuoltoa voivat tuottaa sekä julkiset että yksityiset toimijat. Yksityiset voivat tuottaa palveluja joko toimeksiantosopimuksella, ostopalveluna tai asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Useat sosiaalihuollon palvelut ovat perustuslain 19 §:n 3 momentin sääntelyyn kiinnittyviä julkisia hallintotehtäviä, joita ei voi siirtää yksityisen toimijan vastuulle (Liukko & Nykänen, 2019, s. 41, Järjestämislaki 612/2021).

Julkisen vallan vastuu ja sosiaalihuollon merkitys ihmisarvoisen elämän turvaajana

Suomalaista yhteiskuntaa on voitu pitkään pitää pohjoismaisena hyvinvointivaltiona. Yhteiskunta pyrkii takaamaan jäsenilleen Perustuslain (731/1999) mukaisen ihmisarvoisen elämän edellyttämän toimeentulon ja huolenpidon, mikä edistää kansalaisten hyvinvointia ja samalla ylläpitää yhteiskuntarauhaa (Pulma 1994, s. 16–50; Satka, 2020, s. 17, s. 24).

Hyvinvointivaltion sijaan nykyään puhutaan myös hyvinvointiyhteiskunnasta, johon sisältyy ajatus siitä, että kaikkia kansalaisia koskevasta universalismista on siirrytty kohti yksilön vastuuta (Suopohja, 2019, s. 245, s. 265). On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että sosiaalihuolto on edelleen kiinteä osa sosiaaliturvaa. Sosiaalihuollon palvelut kuuluvat kaikille, eikä mitään asiakasryhmää voida sulkea palveluiden ulkopuolelle (STM 14.10.2024).

Sosiaalihuollon ammattilaiset pelkäävät toimeentulotuen sekä sosiaalipalveluihin kohdistuvien leikkausten sotivan perustuslakia vastaan, lisäävän köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä, uhkaavan yhteiskuntarauhaa (Pekkarinen, 15.01.2025). Tällainen toiminta myös lisää alan työntekijöiden eettistä kuormaa, mikä puolestaan vähentää alalle hakeutumista.

Julkisen vallan perustuslaissa (731/1999) määritelty velvollisuus on turvata väestölleen ihmisarvoisen elämän edellyttämän toimeentulon ja huolenpidon. Se edellyttää riittävää resurssointia sosiaalihuoltoon ja sen henkilöstöön. Sosiaalihuollon palvelut, riittävä toimeentulo ja huolenpito estävät kansalaisten syrjäytymistä ja edistävät sosiaalista osallisuutta. Kyse onkin siitä, miten ihmisarvoinen elämä nykyään määritellään ja mikä merkitys sitä säilyttävälle järjestelmälle annetaan.

Katja Valkama
HTT, YTM, Sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisen yliopettaja
SEAMK

Tiina Hautamäki
YTT, Sosiaalialan yliopettaja
SEAMK

Lähteet

Kekäläinen, U., Kannasoja, S., Kokkonen, T., Lammintakanen, J., Laulainen S., Närhi, K., & Vornanen R. (19.12.2024). PURJO-hankkeen alustavia tuloksia. PURJO-hanke. Blogi-teksti. Jyväskylän yliopisto. https://blogs.uef.fi/purjo/2024/12/19/purjo-hankkeen-alustavia-tuloksia/

Kokkonen, T., & Kekäläinen, U. (31.10.2024). Poliittisten päättäjien näkemyksiä sosiaalihuollon asemasta hyvinvointialueilla. PURJO-hanke. Blogi-teksti. Jyväskylän yliopisto. https://blogs.uef.fi/purjo/2024/10/31/poliittisten-paattajien-nakemyksia-sosiaalihuollon-asemasta-hyvinvointialueilla/

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2000/812

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021. https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2021/612/ajantasa/2024-07-05/fin

Lastensuojelulaki 417/2007. https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2007/417/ajantasa/2024-06-07/fin

Liukko, E., & Nykänen, E. (2019). Sosiaalityön tulevaisuus Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8

Loula, P. (16.12.2024). Huumeiden käyttö riistäytyi käsistä tunnetussa lastenkodissa, kertoo entinen työntekijä. Lastensuojelu. *Helsingin Sanomat*. https://www.hs.fi/suomi/art-2000010810151.html

Pekkarinen, H (15.01.2025). Toimeentulotukeen suunnitellut muutokset rikkovat ihmisoikeuksia ja perustuslakia. Tiedote. Talentia. https://www.talentia.fi/uutiset/toimeentulotukeen-suunnitellut-muutokset-rikkovat-ihmisoikeuksia-ja-perustuslakia/

Perustuslaki 731/1999. https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1999/731/ajantasa/2018-10-05/fin

Pulma, P. (1994) Vaivaisten valtakunta. Teoksessa J. Jaakkola, P. Pulma, M. Satka & K. Urponen (toim.), *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia.* (s.15–70). Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitto,

Reko, V. (9.2.2025). 8-vuotias Inari haettiin kotoa keskellä yötä – ”Aikuiset tulivat sinne kuin karkkikauppaan valitsemaan lapsia”. Ei kenenkään tyttöjä. Perhe. *Iltasanomat.*https://www.is.fi/perhe/art-2000010737204.html

Satka, M. (2020). Sosiaalialan tietokäytäntöjen ensimmäinen modernisoitumisvaihe. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu – Tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä* (s. 15–36). Huoltaja-säätiö.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2014/1301/ajantasa/2024-12-30/fin

STM (14.10.2024). Sosiaalipalvelut. https://stm.fi/sosiaalipalvelut

STM (5.3.2025). Suomen sosiaaliturvajärjestelmä. https://stm.fi/suomen-sosiaaliturvajarjestelma

Suopohja, H. (2019). *Yksilönvastuu ja hyvinvointivaltio – toteutuuko "hyvä elämä" kansankodissa?* Mediator Legis Oy.

THL (11.06.2024). Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto.

THL (2024). Sosiaali- ja terveyspalvelujen talous 2023 Iäkkäiden palvelut ja somaattinen erikoissairaanhoito kattavat lähes puolet kustannuksista. Tilastoraportti 49/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Vammaispalvelulaki 675/2023.
https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2023/675/ajantasa/2024-12-30/fin